

IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI TAHDIDLAR: YOSHLAR ONGIGA HUJUM VA UNING OQIBATLARI

(THREATS IN SOCIAL NETWORKS: AN ATTACK ON THE MIND
OF YOUNG PEOPLE AND ITS CONSEQUENCES)

*O'zbekiston Milliy Pedagogika universiteti, Professional ta'lim va san'at
fakulteti, 1-bosqich bakalavr talabasi, Tojiyeva Afsona Tohir qizi*

[Tel:+998978090525](tel:+998978090525)

Email:afsonatohirovna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta'siri, undagi turli tahdidlar, psixologik hujum usullari va ularning salbiy oqibatlari tahlil qilinadi. Bugungi kunda yoshlar vaqtining katta qismini ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazayotgani, bu jarayonda ularning ongiga turli yolg'on ma'lumotlar, ekstremistik g'oyalar, psixologik bosim va manipulyatsiya usullari bilan hujum qilinayotgani haqida so'z boradi. Maqolada ushbu tahdidlarning oldini olish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Abstract: *This article analyzes the impact of social networks on the youth mind, various threats, methods of psychological attack, and their negative consequences. It discusses how young people spend most of their time on social networks, and how their minds are attacked through fake information, extremist ideas, psychological pressure, and manipulation methods. The article provides recommendations for preventing these threats.*

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar ongi, psixologik hujum, manipulyatsiya, axborot xavfsizligi, tahdidlar.

Keywords: *social networks, youth mind, psychological attack, manipulation, information security, threats.*

ASOSIY QISM

XXI asr axborot texnologiyalari asri deb nomlanadi. So‘nggi yigirma yil ichida internet va ijtimoiy tarmoqlar butun dunyo bo‘ylab inson hayotining ajralmas qismiga aylandi. Ayniqsa, yoshlar ushbu jarayonning eng faol ishtirokchilaridir. O‘zbekistonda ham yoshlarning 90% ga yaqini har kuni ijtimoiy tarmoqlardan foydalanadi, ularning ko‘pchiligi kuniga o‘rtacha 4-6 soatini Instagram, Telegram, TikTok, YouTube kabi platformalarda o‘tkazadi.

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar uchun katta imkoniyatlar yaratgan – ular ijtimoiy tarmoq orqali bilim olishlari, yangi do‘stlar orttirishlari, o‘z qobiliyatlarini namoyish qilishlari mumkin. Biroq, bu platformalar bir vaqtning o‘zida jiddiy xavf-xatarlarni ham olib kelmoqda. So‘nggi yillarda ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar ongiga uyushtirilayotgan hujumlar, turli manipulyatsiyalar, yolg‘on axborotlar, ekstremistik g‘oyalarni tarqatish holatlari keskin ko‘paydi.

Mazkur maqolada ushbu tahdidlarning mohiyati, turlari, yoshlar ongiga ta‘sir mexanizmlari va ularning jiddiy oqibatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi – ijtimoiy tarmoqlardagi xavflarni aniq ko‘rsatish, ularning oldini olish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va bu borada oila, maktab, mahalla, davlat organlarining rolini belgilab berishdan iborat.

Hozirgi kunda ijtimoiy tarmoqlarda turli tahdidlar avj olib rivojlanib bormoqda. Ularni alohida turlarda ko‘rib chiqamiz.

1. Axborot-psixologik tahdidlar: bu guruhga yolg‘on axborot tarqatish, manipulyatsiya, propaganda, dezinformatsiya holatlari kiradi. Ushbu tahdidda yoshlar ongiga sun‘iy ravishda yaratilgan noto‘g‘ri tasavvurlar singdiriladi.

Masalan, ayrim yopiq kanallar va guruhlar orqali yoshlarga “G‘arb qadriyatleri”, “diniy ekstremizm to‘g‘ri yo‘l” degan yolg‘on g‘oyalar targ‘ib qilinmoqda.

2.Psixologik manipulyatsiya va bosim: bu usulda yoshlarning hissiyotlari, qo‘rquvlari, orzu-umidlari ustida o‘ynaladi. Gaslighting (insonning o‘ziga bo‘lgan ishonchini yo‘qotish), provokatsiya, trolllik, doxxing (shaxsiy ma‘lumotlarni ruxsatsiz tarqatish) kabi usullar yordamida yoshlar psixologik bosimga olinadi. Natijada ular o‘z fikrini aytishdan qo‘rqadi, depressiyaga tushadi, ba‘zi hollarda o‘z joniga qasd qilish holatlarigacha boradi.

3.Ekstremistik va radikal g‘oyalar targ‘iboti: terroristik va ekstremistik tashkilotlar ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanadi. Ular yoshlarni o‘z safiga jalb qilish uchun maxsus psixologik usullar, yolg‘on va‘dalar, diniy tuyg‘ularni suiiste‘mol qilish yo‘llaridan foydalanadi. Telegram, WhatsApp kabi messengerlardagi yopiq guruhlar orqali yoshlarga radikal g‘oyalar singdiriladi.

4.Kiberbulling va onlayn zo‘ravonlik: kiberbulling – bu ijtimoiy tarmoqlar orqali amalga oshiriladigan haqorat, tahdid, shantaj, tazyiq, kamsitishdir. O‘zbekistonda o‘tkazilgan so‘rovnomalarga ko‘ra, har uch yoshdan biri kiberbullingga uchragan. Bu holat yoshlarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini pasaytiradi, ularni ijtimoiy hayotdan chekinishga, depressiyaga olib keladi.

5.Shaxsiy ma‘lumotlar xavfsizligi bilan bog‘liq tahdidlar: yoshlarning ko‘pchiligi o‘z manzili, telefon raqami, oilaviy fotosuratleri, bank kartasi ma‘lumotlarini ochiq tarqatadi. Bu esa firibgarlar, jinoyatchilar tomonidan suiiste‘mol qilinishiga olib keladi. So‘nggi yillarda ijtimoiy tarmoqlar orqali “fishing” (soxta saytlar orqali ma‘lumot o‘g‘irlash) va “vishing” (telefon orqali firibgarlik) holatlari keskin ko‘paygan.

Ijtimoiy tarmoq insonning nevrologik va psixologik jihatiga salbiy ta‘sir qiladi. Ijtimoiy tarmoqlar “dofamin effekti” orqali yoshlarning miya faoliyatiga ta‘sir

qiladi. Har bir “layk”, “komment”, “repost” miyada zavq markazlarini qo‘zg‘atadi va yoshlarda ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik (internet-addiction) shakllanadi. Bu qaramlik natijasida: diqqatni jamlash qobiliyati pasayadi, uzoq matnni o‘qish, chuqur tahlil qilish qiyinlashadi, xotira zaiflashadi, uyqu buziladi, tashvishlanish, depressiya kuchayadi.

Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar “virtual hayot”da ko‘p vaqt o‘tkazib, real muloqotdan uzoqlashmoqda. Shu sababdan ularda yolg‘izlik hissi kuchaymoqda, ijtimoiy fobiyalar rivojlanmoqda, oilaviy munosabatlar zaiflashib bormoqda, do‘stlar bilan real muloqot kamaymoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlarga begona madaniyatlar, yuzaki hayot tarzi, moddiy boylikni ulug‘lovchi kontentlar ko‘p yetib kelmoqda. Natijada yoshlar orasida milliy qadriyatlardan uzoqlashish, ota-ona, katta yoshli avlodga hurmatsizlik, vatanparvarlik tuyg‘usining susayishi, ma’naviy bo‘shliq va hayotdan maqsadsizlikka olib kelish kabi salbiy oqibatlar tarqalmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlardagi tahdidlarning yoshlar hayotiga ta’siri juda jiddiy va ko‘p qirrali. Asosiy oqibatlarni quyidagilar: o‘qishga qiziqishning pasayishi, o‘zlashtirishning yomonlashishi, kasb egallashga intilmaslik, depressiya, tashvishlanish, o‘z joniga qasdga urinishlar, ijtimoiy fobiyalar, oilaviy va do‘stlik munosabatlarining zaiflashishi, yolg‘izlik, ijtimoiy chekinish, milliy qadriyatlardan uzoqlashish, vatanparvarlikning pasayishi, ma’naviy bo‘shliq, ekstremistik guruhlarga qo‘shilish, jinoyatchilik, firibgarlik qurboni bo‘lish, ishsizlik, mehnat bozorida raqobatbardoshlikning pasayishi, moddiy qaramlik kabilar kiradi.

Ijtimoiy tarmoqlardagi tahdidlardan yoshlarni himoya qilish faqat bir tashkilot yoki bir yo‘nalishdagi ishlar bilan cheklanib qolmaydi. Bu tizimli, kompleks yondashuvni talab qiladi. O‘zbekistonda maktab va oliy o‘quv yurtlarida “Axborot xavfsizligi”, “Raqamli savodxonlik”, “Mediata’lim” fanlarini joriy etish dolzarb vazifadir.

Oila – yoshlarni tarbiyalashning asosiy bo‘g‘inidir. Ota-onalar: farzandlarining ijtimoiy tarmoqlarda qanday kontent ko‘rayotganini bilishi, ular bilan muntazam suhbatlashishi, ularni tinglashi, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish vaqtini nazorat qilishi zarur. Mahalla fuqarolar yig‘inlari ham bu borada muhim rol o‘ynaydi – yoshlar bilan ishlash bo‘yicha komissiyalar, psixologlar, huquqshunoslar orqali profilaktik ishlarni olib borishlari lozim.

Jamoatchilik, nodavlat tashkilotlar, blogerlar, ommaviy axborot vositalari ham yoshlarni xavflardan ogohlantirish, foydali kontent yaratish, ijobiy targ‘ibotni kuchaytirish borasida faol ish olib borishi zarur.

Davlat organlari esa ijtimoiy tarmoqlardagi noqonuniy, ekstremistik, yolg‘on kontentlarni tezkor aniqlash va blokirovka qilish tizimini takomillashtirishi kerak. Yoshlar uchun xavfsiz internet muhitini yaratish bo‘yicha qonunchilikni kuchaytirishi zarur. “O‘zbekiston yoshlar ittifoqi”, “Milliy gvardiya”, “TVB” kabi tashkilotlarning profilaktik ishlarini muvofiqlashtirishi kerak.

XULOSA

Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy dunyoning ajralmas qismiga aylandi. Ular yoshlar uchun bilim olish, muloqot qilish, o‘zini namoyish etish kabi katta imkoniyatlar yaratgan. Biroq, bu platformalar bir vaqtning o‘zida yoshlar ongiga uyushtirilayotgan jiddiy hujumlarning asosiy kanaliga aylanib qolgan. Yolg‘on axborotlar, psixologik manipulyatsiyalar, ekstremistik g‘oyalar, kiberbullning, shaxsiy ma‘lumotlarning o‘g‘irlanishi – bularning barchasi yoshlarning ma‘naviy-axloqiy qiyofasiga, psixologik holatiga, ta‘lim olishi va kelajagiga jiddiy zarba bermoqda. Kognitiv qobiliyatlarning pasayishi, depressiya, milliy qadriyatlardan uzoqlashish, ekstremizmga qo‘shilish xavfi – bu tahdidlarning eng og‘ir oqibatlaridir

Ushbu tahdidlarning oldini olish davlat, jamiyat, oila va ta'lim muassasalarining birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Raqamli savodxonlikni oshirish, yoshlarni foydali kontent bilan ta'minlash, ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, kiberxavfsizlik choralari kuchaytirish – bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Yoshlar – har bir davlatning kelajagi. Ularning ongini himoya qilish, ularni ijtimoiy tarmoqlardagi tahdidlardan asrash – bu nafaqat davlat siyosatining, balki butun jamiyatning muqaddas burchidir. Chunki sog'lom, ma'naviy yetuk, tanqidiy fikrlaydigan yoshlar – kuchli davlat va jamiyatning asosidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish to'g'risida”gi Farmoni. – 2024 yil.
3. To'xtayev B. Axborot xavfsizligi: muammolar va yechimlar. – Toshkent: Fan, 2023. – 240 b.
4. Rasulov A. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar psixologiyasi. // “Psixologiya” jurnali, 2024, №2. – B. 34-41.
5. Karimova D. Kiberbulling: yoshlar orasida tarqalishi va oldini olish. // “Ta'lim va innovatsiya” jurnali, 2023, №4. – B. 56-62.
6. Ismoilova M. Raqamli savodxonlik: yoshlar uchun qo'llanma. – Toshkent: Innovatsiya, 2024. – 180 b.
7. Yusupov S. Ijtimoiy tarmoqlar va ekstremizm: tahdidlar va yechimlar. // “Huquq” jurnali, 2024, №1. – B. 22-29.

8. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines. – Paris: UNESCO, 2023. – 98 p.

9. Anderson M., Jiang J. Teens, Social Media & Technology. – Pew Research Center, 2024. – 45 p.

10. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. Internet xavfsizligi bo‘yicha hisobot. – Toshkent, 2025. – 67 b.